

INDLEDNING

Ole Andkjær Olsen og Bo Møhl

Et af de hedeste debattemner i disse år er seksuelle overgreb mod børn. Incest, pædofili og børns seksuelle krænkelser af andre børn vækker stærke følelser, og ud over en massiv dækning i de elektroniske og trykte medier har psykologer søgt at præge debatten gennem en lind strøm af bøger og artikler. Ofte bliver der ikke skelnet mellem den ene eller den anden type overgreb, skønt såvel dynamikken som skadevirkningerne for barnet er forskellige.

Incest er et seksuelt misbrug foretaget af et familiemedlem eller en nærtstående voksen (f.eks. en stedfader). Ofte er krænkeren ikke eksklusivt seksuelt tiltrukket af børn, men barnet bliver brugt som en substitut for en (fraværende eller utilgængelig) voksen. Incestkrænkeren er således ikke nødvendigvis pædofil, selv om han har været seksuelt sammen med et barn.

Den pædofile, derimod er eksklusivt tiltrukket af børn – d.v.s. at børn i en bestemt aldersgruppe og med et bestemt køn er hans foretrukne seksualobjekt. Nogle pædofile kan lejlighedsvist have seksuelle forhold til andre voksne, men dette savner den intensitet og dynamik, som forholdet til et barn har. Her er den voksne en substitut for et (fraværende eller utilgængeligt) barn. Den pædofiles fantasier og seksuelle længsler handler om børn.

Den sidste form for seksuel krænkelser af børn er børns krænkelser af andre børn. Såvel i medierne som i faglitteraturen er det noget relativt nyt. Når børn krænker andre børn seksuelt, er det oftere udtryk for aggression og grænseløshed end egentlig seksuel attraktion. Børns indbyrdes kærlighedsliv og seksuelle tiltrækning til hinanden er sædvanligvis af en sværmerisk eller legende karakter og udmønter sig ikke i overgreb, tvang eller udnyttelse, som det er beskrevet i tilfælde af børns seksuelle krænkelser af andre børn.

Alt for ofte bliver debatten om seksuelle krænkelser af børn båret af stærke følelser, der blokerer for en dybere forståelse og indsigt. Det skyldes i mange tilfælde, at debattørerne taler ved siden af hinanden, og også, at der fortsat hersker voldsom uenighed om misbrugets art, omfang og skadevirkninger. Den af lovgivningen bestemte grænse mellem det lovlige og det ulovlige er ikke altid lige let at fortolke, og dertil kommer vanskeligheder med at løfte bevisbyrden, når sagerne kommer for retten. Mange undersøgelser fører ikke til en sigtelse, og antallet af domfældte

tilfælde er stadig påfaldende lille i forhold til problemets formodede omfang.

Vi vil i *Psyke & Logos* forsøge at tegne et så alsidigt billede af hele denne problematik som muligt, og vi har derfor bedt en række af landets førende eksperter på området om at bidrage til dette temanummer. Ikke alle de adspurgte har kunnet eller villet være med, men vi synes ikke desto mindre, at billedet er blevet både bredt og nuanceret. Enighed mellem alle bidragyderne er der ikke tale om.

Ved sammensætningen af nummeret har vi lagt særlig vægt på, at artiklerne ikke kun skulle omhandle seksuelle overgreb på børn. Også børns egen normale seksualitet og seksualudvikling må inddrages. Det er vores indtryk, at disse to områder fungerer som et nødvendigt supplement til hinanden. I nummerets første halvdel bringes seks artikler med hovedvægt på den normale seksualitet, men med stadige udblik på overgrebs- og misbrugsproblematikken. I anden halvdel følger seks andre artikler, der i hovedsagen handler om misbrugsproblematikken, og som både ser på krænkernes og de krænkede.

Vi skal i øvrigt henviser til, at børns seksualitet, incest og misbrug også er behandlet i tidligere numre af *Psyke & Logos*, først og fremmest temanummeret om seksualitet, nr. 1, 1987.

I den indledende artikel af Ole Andkjær Olsen og Simo Køppe trækkes nogle historiske linjer fra slutningen af 1800-tallet, hvor spørgsmålet om børns seksualitet begyndte at trænge sig på i faglitteraturen, til nutiden, hvor det endnu er et relativt uopdyrket område inden for sexologien. Psykoanalysen har spillet en hovedrolle ved at placere den prægenitale seksualitet overordentligt centralt i barnets psykologiske udvikling, men et modspil er kommet fra en anden tradition, der i stedet fokuserer på barnets genitalitet.

Rolf Reitan behandler på et teoretisk niveau barnets seksuelle forførelse, som den franske psykoanalytiker Jean Laplanche har benyttet som anledning til en reformulering af hele den psykoanalytiske seksualteori. Laplanche har skabt termen »urforførelse« for at markere, at barnets seksualitet i alle tilfælde er indpodet via voksenkontakt, og reserverer termen »intromission« til at dække de egentlige overgreb.

I Nina Boelsgaard Christensen og Sonny Kaasing Nielsens artikel afprøves nogle af grænserne for barnets seksuelle aktivitet. Fokus er på barnets seksuelle interesser, ønsker og rettigheder, og problemet belyses både teoretisk og gennem konkrete iagttagelser af børns seksuelle lege i daginstitutioner. Et af de kontroversielle spørgsmål, der tages op, er børns evne til at få orgasme. I den afsluttende perspektivering trækkes nogle forskningsområdets dilemmaer op, herunder hvordan man overhovedet skal indhente viden om børns seksualitet, når også den videnskabelige tilgang støder på forskningsetiske og lovgivningsmæssige barrierer.

Dorthe Lippert uddyber temaet omkring børns seksuelle lege, sådan som disse fremtræder især inden for børneinstitutionsområdet. Der viser sig at være en hårfin grænse mellem legesituationer, der inkluderer eksperimenteren og videnstilegnelse, og seksuel udnyttelse, hvor stærkere børn med overtalelse, trusler eller vold begår overgreb af forskellige grader mod svagere børn.

Else Munck tegner et helhedsbillede af barnets seksualitet og seksualudvikling, herunder også den kønsspecifikke udvikling, med hovedvægt på Freuds klassiske teori, objektrelationsteorien og Peter Blos' udforskning af den infantile seksualitets videreførelse og omkalfatring i ungdomsperioden. Artiklen afsluttes med nogle overvejelser over, hvad man skal forstå ved seksuel modenhed.

Til sidst i denne gruppe følger Mehmet Necefs artikel om unge tyrkiske indvandreres dilemma, når deres oprindelige seksuelle normer konfronteres med den langt friere seksualmoral i Tyskland og Danmark. Som et symptom på den latente konflikt påvises det, at de unge ofte skifter sprog fra tyrkisk til tysk/dansk, når de skal tale om seksuelle emner.

I anden halvdel af nummeret følger en række artikler, der fokuserer på seksuelle overgreb og pædofili. Bo Møhl skriver i sin artikel om diagnosen pædofili og redegør for en række psykodynamiske teorier. Et fællesstræk er, at den pædofile ofte giver barnet den omsorg, som han ikke selv fik som barn. Når pædofili er en ulykkelig perversion, hænger det bl.a. sammen med det forhold – som en pædofil mand har udtalt –, at den seksuelle tiltrækning forsvinder med tiden, når barnet bliver ældre og går i pubertet.

Helmer Bøving Larsen og Ingrid Leth skriver om en række empiriske undersøgelser, der viser, at seksuelt misbrugte børn har flere psykiske symptomer end ikke misbrugte børn. Imidlertid viser det sig, at ca. en tredjedel af de børn, der har været udsat for et seksuelt overgreb, ikke har synlige symptomer, hvilket måske kan hænge sammen med, at symptomerne først viser sig senere i voksenalderen. Det konkluderes, at børn kan profitere af psykologisk behandling efter seksuelle traumer, og der synes at være en fordel ved en traumefokuseret terapi frem for en terapeutisk form, hvor man kun indirekte nærmer sig de traumatiske omstændigheder.

Mimi Strange tager i sin artikel udgangspunkt i det faktum, at overgreb mod børn er et globalt problem. Det foregår over hele verden, og noget af det nye er, at »ulven er flyttet hjem til rødhætte«, som hun udtrykker sig med et citat fra Libby Tata Arcel, i og med at den også er at finde på internettet, hvor pædofile får kontakt med børn. Et relativt nyt emne indenfor misbrug af børn er børn, som krænker andre børn. Disse bør betragtes som både ofre og krænkere, og noget tyder på, at jo flere krænkelser, et barn har været udsat for, desto større er risikoen for, at det selv udvikler voldelige sider. Endelig advokerer hun for, at man udvikler

tværdisciplinære samarbejdsmodeller i behandlingen af børn, der har været udsat for seksuelle overgreb. Det kræver således et samarbejde mellem pædagoger, psykologer, lærere, sundhedsplejersker, sagsbehandlere, politi og det retslige system.

Niels Peter Rygård skriver om en række kriterier for, hvor belastende et seksuelt misbrug er for barnets videre udvikling. Bl.a. tages der udgangspunkt i barnets alder og graden af psykisk og fysisk grænseoverskrivelse, og det konkluderes, at et hyppigt symptom på seksuelt misbrug hos børn er den paradoksale tilknytningsadfærd, bl.a. med identifikation med aggressoren. Endelig reflekteres over forskellige forklaringsmodeller og former for behandling af barnet og dets omgivelser.

Dorthe Berntsen tager i sin artikel »Retrospektiv opklaring af overgreb – kan vi stole på børns erindringer?« fat på det vanskelige emne, der handler om børns troværdighed i forbindelse med seksuelle overgreb. Hun refererer til en række sager, hvor der er blevet sat spørgsmålstegn ved børns troværdighed, og fremstiller herefter nogle alment psykologiske teorier om børns erindringskompetence. Til slut afviser hun en række dogmer omkring pålideligheden i børn vidneudsagn, herunder at børn er »fuldt så kapable som voksne til at huske deres personlige oplevelser«, samt at små børn ikke skulle være mere påvirkelige end ældre børn. Mange undersøgelser viser, at der er klare aldersrelaterede forskelle, således at mindre børn er mere påvirkelige end ældre. Endelig reflekterer hun over den fare, der ligger i en grundig udspørgen af barnet for at få sandheden frem, idet man her risikerer at inducere en holdning hos barnet.

Christian Braad Thomsen skriver i den afsluttende artikel om hetzen mod de pædofile. Han peger på det urimelige og hysteriske i at, psykologen Bent Petersen er blevet ekskluderet af sin fagforening og fyret fra sit job, efter at han har forsøgt at nuancere den ophidsede debat om pædofili.

Endelig følger to anmeldelser, dels Else Muncks anmeldelse af en nyere artikelsamling om pædofili, dels – uden for temaet – et uddrag af Ole Andkjær Olsens opposition ved en svensk disputation om psykoanalySENS historie.

Med nærværende nummer har *Psyke & Logos* afsluttet sin 20. årgang. Da vi samtidig påbegynder et nyt årtusind, betragter vi det som lidt af et jubilæum. Vi har derfor fået udarbejdet en komplet fortegnelse over samtlige årgange, såvel kronologisk som alfabetisk efter forfatternavn. Mange af numrene var været udsolgt i årevis, men moderne reprot teknik muliggør nu, at disse numre kan tilbydes til en overkommelig pris, hvis man ønsker at komplettere samlingen. Samtidig kan ældre endnu ikke udsolgte numre tilbydes til nedsat pris. Vi henviser til pris- og bestillingslisten s. 631.